

Valtuustoaloite Lempäälän kylien elinvoiman ja houkuttelevuuden tukeminen

Kunnanhallitus 09.12.2024 § 298

Valmistelija vs. hallintopäällikkö Riku Hevonkorpi

Lempäälän kunnan hallintosäännön 15 luvun 1 §:n mukaan valtuutetuilla on oikeus tehdä kirjallisia aloitteita kunnan toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa.

Hallintosäännön 1 luvun 2 §:n mukaan aloitteen käsittelee 8 kuukauden kuluessa se viranomainen, jolla on toimivalta tehdä päätöksiä aloitteen tarkoittamassa asiassa.

Kunnanvaltuuston kokouksessa 27.11.2024 valtuutettu Henri Haapajoki jätti 41 valtuutetun tai varavaltuutetun allekirjoittaman valtuustoaloitteen "Lempäälän kylien elinvoiman ja houkuttelevuuden tukeminen".

Kunnanvaltuusto lähetti valtuustoaloitteen kunnanhallituksen valmisteltavaksi.

Lisätietoja: vs. hallintopäällikkö Riku Hevonkorpi, puh. 041 731 0412.

Esittelijä	Kunnanjohtaja
Päätösehdotus	Kunnanhallitus päättää lähettää valtuustoaloitteen yhdyskuntalautakunnalle valmisteltavaksi.
Päätös	Kunnanhallitus hyväksyi yksimielisesti päätösehdotuksen.
Otteet	yhdyskuntajohtaja, yhdyskuntalautakunta

Yhdyskuntalautakunta 06.05.2025 § 59
992/10.00.00/2024

Valmistelija yleiskaavoittaja Antero Kortesmaa

Yhdyskunnan palvelualueen valmisteluun on saapunut valtuustoaloite Lempäälän kylien elinvoiman ja houkuttelevuuden tukemisesta. Valtuustoaloitteessa "Suomen suurin kyläyhteisö" esittää huolensa kylien kehitysmahdollisuuksien rajallisuudesta. Aloitteen mukaan kehityksen hidastuminen vaarantaa suoraan myös kyläkoulujen tulevaisuuden, joista kylät eivät ole valmiita luopumaan. Kyläkoulut toimivat muutenkin kylien sydäminä ja kohtauspaikkoina ja ne ovat kunnan isoin panostus kyläläisille. Osa ihmisistä kaipaa asumaan maaseutumaiseen asuinympäristöön.

Asemakaava-alueen ulkopuoliset rakennuslupaprojektit koetaan hankaliksi ja aikaavieviksi prosesseiksi. Valtuustoaloitteessa esitetäänkin, että kyläyhdistykset voisivat halutessaan suorittaa alustavan kartoituksen maanomistajien halukkuudesta esittää kylämaisemaan sopivia rakennuspaikkoja kylän alueelta. Kartoituksen pohjalta kylät tekisivät alustavan kyläsuunnitelman. Kyläsuunnitelmaa jatkojalostettaisiin yhteistyössä kunnan kaavoituksen kanssa, mikä edesauttaisi kaavoituksen

sujuvuutta. Näin kyläläiset saisivat äänensä kuuluviin ja maanomistajilla olisi yhteinen ja tasapuolinen mahdollisuus myydä tontteja. Lisäksi toiminta lisäisi yhteisöllisyyttä ja mahdollistaisi mainostetun #yhdessä kehittämisen.

Vastaus aloitteeseen

Maankäytön suunnittelussa tunnistetaan tarve kehittää maaseutumaista asumista. Parhaiten kylämäinen asuminen ja yhteisöllinen identiteetti muodostuvat kyläkoulujen ympäristössä ja vaikutusalueella. Alakoulu niin kylissä kuin taajaman asutusalueilla luovat alueen historian ja yhteisöllisyyden. Koulu ja siihen liittyvät toiminnot tuovat asukkaille yhteisiä asioita keskusteluun ja luovat historiallisen jatkuvuuden – yhteisen historian. Siellä, minne toiminta keskittyy ja tutut ihmiset tapaavat toisiaan syntyy yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Suuressa osassa Suomea kylät ja taajamat ovat menettäneet asukkaita. Lempäälässä väkiluku on kasvanut nopeasti ja kylille on tulijoita. Kylien rakennuspaikkojen määrä on kasvanut ja kaikille vanhoille rakennuspaikoille saa pääsääntöisesti rakentaa korvaavan asuinrakennuksen. Kylät kuitenkin tarvitsevat uutta asutusta, etenkin lapsiperheitä, jotta sopiva oppilasmäärä saadaan kouluihin. Perheiden kokojen pieneneminen vaikuttaa myös tarvittavaan rakennuspaikkojen määrään.

Suunnittelun tarpeet

Lempäälän maaseudun kehittämisohjelman mukaisesti kunnan tavoite on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti eheä ja kestävä maaseutu, joka on säilyttänyt omaleimaisuutensa ja verkottunut kaikilla toiminnan sektoreilla. Lempäälän kuntastrategian mukaisesti rakennamme viihtyisää asuinymäristöä. Elinvoimaiset kylät, omakotitaloalueet ja monipuoliset asumisympäristöt ovat voimavaramme.

Suunnittelussa otetaan huomioon yhä enemmän asioita, joista ei ennen tarvinnut välittää. Maaseutukaavoitukseenkin vaadittavien selvitysten ja huomioon otettavien asioiden määrä on nykyään todella suuri. Suunnitelmallisuuden tarve heijastuu myös yksittäisten lupien myöntämiseen.

Lempäälän sijaitessa Tampereen nopeasti kasvavalla vaikutusalueella aiheuttaa se muutoksia maaseutualueille. Suuret maaseutualueiden läpimenevät tie-, sähkö-, kaasu- ym linjat rikkovat maaseutumaista rakennetta ja aiheuttavat haittavaikutuksia. Lempäälässä on kokonsa nähden myös paljon maanotto- ja täyttöalueita, joilla on laajat vaikutusalueet melun muodossa. Taajamien ja niiden lievealueiden kasvaessa myös väistämättä maaseutumaisen asumisen alueen koko pienenee.

Asumisen tarpeet ovat muutoksessa maaseudullakin. 2000-luvulla vesi- ja viemäriverkon laajentaminen on ollut hyvin nopeaa vaikkakin se on hidastunut tukien romahtaessa. Uudet rakennuspaikat olisi hyvä olla mahdollista liittää vesihuoltoverkostoon (vesi+viemäri). Hyvä talousvesi rakennuspaikalla on pysyvän asumisen edellytys. Lempäälässä kaivovedet ovat olleet laadullisesti huonoja ja ne vaativat tarkastuksen kolmen vuoden välein. Vesihuollon rakentaminen on hyvin kallista varsinkin kivikkoiseen maastoon eikä rakentamista saada kannattavaksi ilman suunnitelmallista ja riittävää rakennuspaikkamäärää vesihuollon runkolinjojen läheisyyteen. Haasteita lisää se, että metsät ovat Lempäälässä monin paikoin todella

kivisiä. Pelloille rakentaminen ei ole suotavaa, vaikka se olisi usein helpoin ja halvin ratkaisu.

Kylän suunnittelussa pitää huomioida myös virkistys ja yhtenäiset metsäalueet, varsinkin, jos kylä sijaitsee peltoalueen ympäröimänä. Asuinpaikoilta olisi hyvä olla kävelyetäisyydellä yhtenäisiä rakentamattomia metsäisiä alueita. Turvallisen liikkumisen kehittäminen liittyy myös jokaisen kylän kehittämiseen. Yhdenvertaisuus lupien myöntämisessä on aina haasteellista. Kylillä on myös kiinteistöjä, joille voisi myöntää rakennuspaikkoja.

Kasvavien kaupunkiseutujen ympärillä olevilla maaseutumaisilla alueilla voi olla uhka menettää maaseutumaisen luonteensa ja muodostua nukkumalähiöiksi, jolloin kylän yhteisöllinen identiteetti heikkenee. Haasteena on myös asukkaiden erilaiset tarpeet ja näkemykset kylän kehittämisestä. Jotkut asukkaat haluavat oman lähialueensa pysyvän sellaisena, johon he ovat tulleet asumaan.

Yhteiskunnalliset tarpeet

Kyläalueilla, joilla rakentamispaineet ovat merkittäviä, voidaan yleiskaavoituksella ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä tavalla, joka turvaa niin maaseudun elinkeinojen toiminnan, kuin myös luonto- ja kulttuuriympäristön arvojen säilymisen määrällisesti merkittävästä uudisrakentamisesta huolimatta. Maaseudun elävänä pysyminen ja maaseutuelinkeinojen edellytysten vaaliminen liittyvät myös huoltovarmuuteen.

Kyläsuunnitelmat:

Etenkin kylissä, joihin ei kohdistu voimakasta rakentamispainetta, on kyläläisten itsensä toimesta laadituilla kyläsuunnitelmilla ja omaehtoisilla kyläkaavoilla huomattu olle vanha kylä ja sen elinvoimaisuutta hyödyttäviä vaikutuksia. Kyläsuunnitelmissa on usein ollut keskeisinä tavoitteina kylän toiminnallinen kehittäminen. Toisaalta voidaan onnistua herättämään maanomistajien halukkuutta myydä mailtaan rakennuspaikkoja, jolloin uusien asukkaiden houkuttelemisen tukee tavoitetta elinvoimaisuudesta kylästä. Kyläsuunnitelmat voivat olla merkittävä kunnan kaavoitusta tukeva suunnittelun muoto. Suunnitelman laatiminen tukee kylän kehittämistä ja tarjoaa kylätietoa asukkaille sekä muille kuntalaisille.

Tehdyt kyläsuunnitelmat ja kirjoitetut kyläkirjat ovat Lempäälän maankäytön suunnittelun käytössä. Aikaisemmat selvitykset, lupakyselyt ja tiedustelut ovat nykyään lupapisteessä ja käytettävissä.

Maankäytön suunnittelu (kaavoitus) ei yleensä ole varsinaisesti mukana kyläsuunnitelmien laadinnassa. Ne ovat kylien omia hankkeita. Työtapaamisissa on annettu ohjaavia neuvoja kyläsuunnitelmien tekijöille.

Kyläsuunnitelmien osana voi olla myös rakennuspaikkakyselyitä. Parhaimmillaan ne tuovat esiin kyläläisten tahdon ja paikallistietämyksen. Niissä ei ole kuitenkaan voitu ottaa huomioon kaavoituksen kannalta oleellisia selvityksiä.

Seuraavia kyläsuunnitelmia on Lempäälässä laadittu noin 25 vuoden aikana. Suunnitelmat poikkeavat toisistaan hyvin paljon.

- Lastusten kyläsuunnitelmat 1999 ja 2022.
- Säijä työ- ja asuinympäristönä 2002

- Kylät kaupungin kupeessa Nurmen ja Säijän kylien maankäyttö- ja kehittämissuunnitelma 2009.
- Ahtialan kyläsuunnitelma 1999.
- Kuivaspään kyläsuunnitelmat 2002 ja 2018.
- Mattilan kyläsuunnitelma 2004.
- Miemolan kyläsuunnitelma 2006 (luonnos ei ole viety loppuun).
- Hervannanmaan kyläsuunnitelma 2004.

Kyläosayleiskaava:

Kyläosayleiskaava on kunnan maankäytön yleispiirteinen suunnitelma, joka ohjaa kyläalueiden kehitystä ja rakentamista. Se määrittelee, miten kyläalueita käytetään ja miten eri toiminnot, kuten asuminen, virkistys, luontoarvot ja palvelut, sijoittuvat alueelle. Kyläosayleiskaava auttaa varmistamaan, että kehitys tapahtuu hallitusti ja kestäväällä tavalla, ottaen huomioon paikalliset tarpeet ja olosuhteet. Kyläyleiskaavassa niin kuin muissakin kaavoissa tehdään erilaisten intressien yhteensovittamista. Yksittäisenä asiana voidaan todeta, että uusien tielinjojen suunnittelemisen tai parantaminen kylän tarpeisiin on hyvin haasteellista.

Kyläyleiskaavaa voidaan tehdä erilaisin oikeusvaikutuksin. Yleiskaavassa voidaan määrätä tehokkaimpia ja suunnittelua enemmän vaativia alueita, jolle voidaan kaavamerkinnän niin salliessa laatia alueellinen sijoittamislupa.

Alueelliset sijoittamisluvat voivat olla kyläosayleiskaavan apuna

- Kunnassa on tehty aikanaan palstoitus suunnitelmia rakennuslain mukaisesti Lempäälän kyliin, kun niihin haluttiin enemmän asukkaita. Maanhankinta hoidettiin tilusvaihdoin. Näin ongelmallinen yhdenvertaisuuden käsittelykin saatiin ratkaistua.
- Viime vuonna on myönnetty alueellinen sijoittamislupa (suunnittelutarveratkaisu) kahdeksalle rakennuspaikalle Nurmen alueelle. Hanke on oikeuskäsittelyssä.

Yhteistyö

On tärkeää, että kyläläisten tahtotila kylän suunnittelusta on tiedossa. Parhaiten se saadaan esiin kyläsuunnitelman avulla, missä voidaan paneutua kylän yhteiseen asiaan. Kyläosayleiskaavassa, jota usein kutsutaan myös omaehtoiseksi kyläyleiskaavaksi jalostetaan ajatukset juridiseksi kaavaksi. Kaavoitus tehdään lähtökohtaisesti kyläläisiä kuunnellen.

Maanomistajilla on yleensä paras tieto omista maistaan ja niiden ominaisuuksista kaikkina vuodenaikoina. Mikäli mahdollinen rakennuspaikka ei sijaitse aivan tien vieressä, niin paikka vaatii enemmän suunnittelua. Tietyn alueen maanomistajat voivat alustavasti miettiä hyviä rakennuspaikkoja, jotka ovat hyvin saavutettavissa uuden yhteisen tien kautta ja joille voisi olla helposti rakennettavissa vesihuoltolinja.

Tietoa kyläläisiltä kerätään nykyään monella tavalla. Verkossa tapahtuvilla karttakyselyillä tietojen kerääminen voidaan tehdä nopeasti. Niillä ei kuitenkaan tavoiteta kaikkia, joten henkilökohtaisia tapaamisiakin tarvitaan. Kyläyhdistykset voivat olla apuna tiedottamisessa ja asukkaiden tavoittamisessa ja miksei tietojen keräämisessäkin. Kunnassa otetaan vastaan kaikki tieto. Viralliset palautteet annetaan aina kaavojen nähtävilläolon aikana. Paras olisi kuitenkin saada tietoa aikaisessa vaiheessa.

Uusimmat kyläosayleiskaavat Lempäälässä
Säijän osayleiskaava valmistui 2021, mikä oli haja-asutusyleiskaava, jonka alueella ei ole viemäriverkostoa. Lastusten osayleiskaavatyö on meneillään. Seuraavaksi on kaavoitusohjelmassa Nurmen osayleiskaava.

Yhteenveto

Lastusten osayleiskaavan alueella on toimittu aloitteen mukaisesti.

- Nykyinen osayleiskaava on laadittu vuonna 2001. Se on tehty hajaosayleiskaavana ilman vesihuollon suunnittelua.
- Lastusten kyläyhdistys on laatinut alueelle uuden kyläsuunnitelman vuonna 2022.
- Kyläsuunnitelman 2022 yhteydessä kunta teki alustavan kartoituksen maanomistajien haluamista uusista rakennuspaikoista ja muista asioista. Tiedon kerääminen tehtiin karttasovelluksessa verkossa.
- Tällä hetkellä 2025 Lastusten uutta osayleiskaavaa laaditaan perusselvitysten ja tarkemman tiedon keräämisen avulla. Vuonna 2024 laadittiin alueen lepakkoselvitys ja aloitettiin muita selvityksiä.

Toimivalta: Kunnanhallitus on lähettänyt valtuustoaloitteen yhdyskunnan palvelualueelle valmisteltavaksi. Lempäälän kunnan hallintosäännön (1.1.2025) 5 luvun 6 § mukaan yhdyskuntalautakunta vastaa maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen valmistelusta ja rakennusvalvonnasta.

Lisätietoja: yleiskaavoittaja Antero Kortesmaa ja kaavoituspäällikkö Teija Mäkelä

Esittelijä	Yhdyskuntajohtaja
Päätösehdotus	Yhdyskuntalautakunta päättää esittää kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle, että se hyväksyy selostusosan mukaisen lausunnon valtuustoaloitteeseen ja toteaa asian loppuun käsitellyksi.
Päätös	Yhdyskuntalautakunta hyväksyi päätösehdotuksen yksimielisesti.
Tiedoksi	yhdyskuntajohtaja, kaavoituspäällikkö ja yleiskaavoittaja